

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP II/
ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Kv Biskopshagen

Växjö socken och kommun

Carl Persson
Ola Kadefors

Smålands museum
Rapport 2004:5

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP II/
ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING

Kv Biskopshagen

Växjö socken och kommun

Carl Persson
Ola Kadefors

Smålands museum Rapport 2004:5

© 2004 SMÅLANDS MUSEUM
VÄXJÖ 2003
ISSN1403-2902
PRODUKTION OCH DISTRIBUTION:
Smålands museum, Box 102, 351 04 Växjö
ALLMÄNT KARTMATERIAL: Medgivande 507-98-29
TRYCKT HOS: Arkitektkopia Växjö

Inledning

Smålands museum har efter beställning utfört en utredning etapp II av kvarteret Biskopshagen. Området är beläget söder om Växjö stad och väster om Växjösjön (fig. 1). Utredningen har föranletts av att en detaljplan för området är under utarbetande. Föreliggande utredning har ej föregåtts av länsstyrelsebeslut. En mindre del av detaljplaneområdet berör RAÄ 273. För denna del av området finns ett Länsstyrelsebeslut om arkeologisk förundersökning (dnr 431-10034-03). Då denna yta är mycket liten (se bil. 4) anser Smålands museum det rimligt att resultaten av förundersökningen presenteras tillsammans med utredningsresultaten i föreliggande rapport. Beslut om vidare antikvariska insatser fattas av Länsstyrelsen.

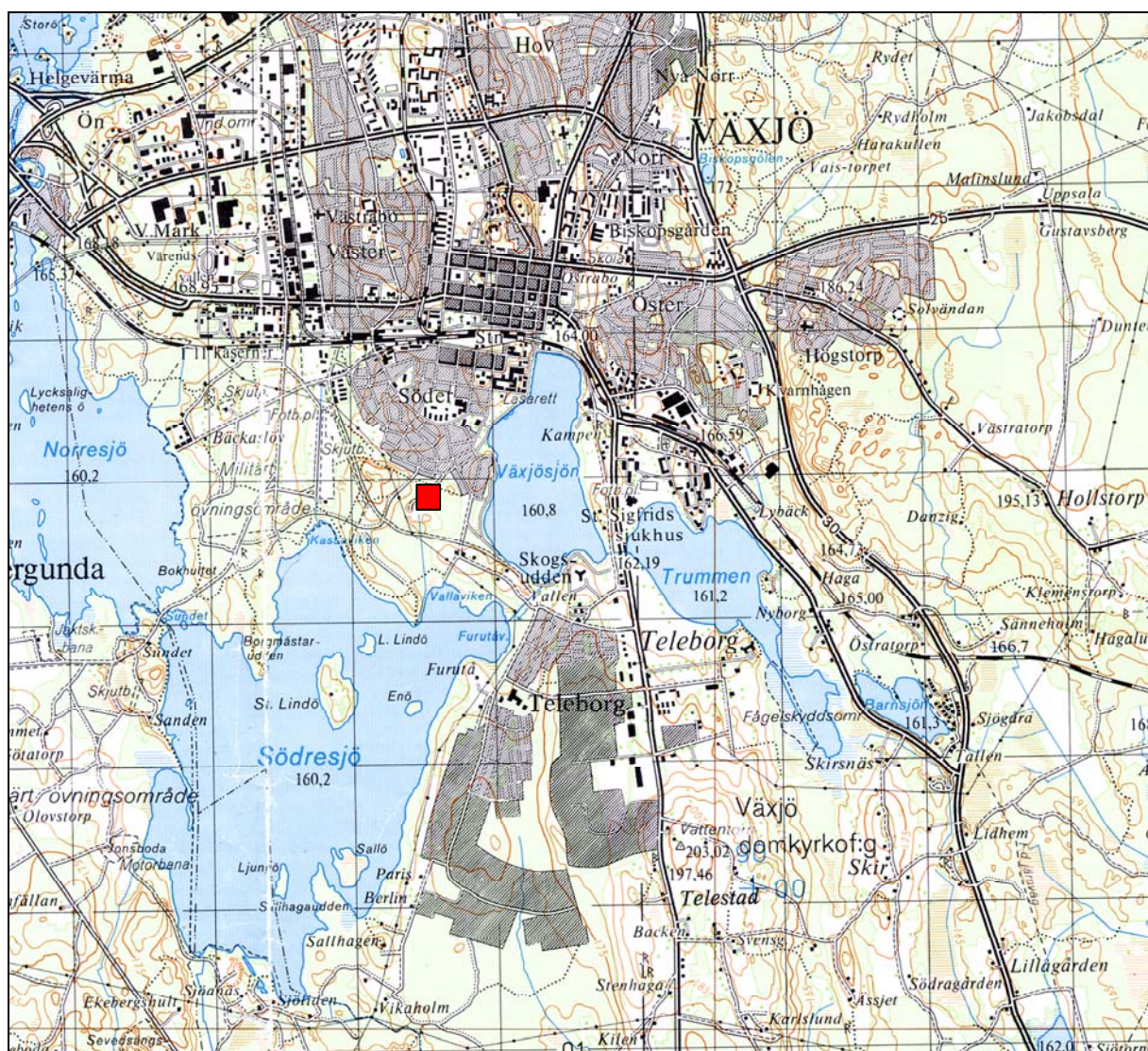

Fig. 1 Utdrag ur den topografiska kartan 5E SO med utredningsområdet markerat.

Etapp I utredningens resultat

Under hösten 2003 utförde Smålands museum en etapp I utredning av området. Utredningen omfattade enklare kart- och arkivstudier samt en okulär besiktning av utredningsområdet. Utredningen resulterade i att delar av området utpekades som områden där förekomst av förhistoriska boplatser förföll sannolika (Martén och Persson 2003). Vid utredning kunde också konstateras att exploateringen berörde utkanten av en registrerad fornlämning, RAÄ 273, som är ett röjningsröse område. Därför föreslog Smålands museum att etapp II utredningen även skulle innehålla en mindre förundersökning av detta område.

Syfte

Syftet med föreliggande utredning var att fastställa om under mark dolda fornlämningar förekom inom utredningsområdet. Syftet med förundersökningen var att fastställa om det fanns boplatzlämningar eller andra antikvariskt intressanta lämningar inom det berörda området av RAÄ 273.

Topografi och fornlämningsmiljö

Centrala Väreindh med Växjö som huvudort är i sin helhet beläget över högsta kustlinjen. Terrängen är kuperad och höjddpartierna utgörs huvudsakligen av drumliner och åsar. Jordarten består av sandig moig morän med inslag av sten och block. Karakteristiskt för regionen är de omfattande områdena med fossil åkermark i form av röjningsrösen. Dessa innehåller påfallande ofta gravar, såväl rösen som stensättningar och hållkistor.

Växjös södra utkant präglas av ett omväxlande landskap med skog, odlingsmark, sjöar och en expanderande stadsbebyggelse. Området är rikt på fornlämningar. Vid norra änden av Södra Bergundasjön finns en större lokal med fossil åkermark (RAÄ 273) och gravar inom Bokhultet, bland annat hållkistor, rösen, stensättningar och resta stenar. Gravformernas skiftande karaktär visar att området har nyttjats under sten-, brons- och järnålder.

Utredningsområdets västra del är huvudsakligen bevuxen med bokskog. Inom detta område återfinns den fossila åkermarken samt två gravar i form av stensättningar. Gravarna skiljer sig från röjningsrösen, dels genom stenarnas storlek (0,8 x 0,6 meter i diameter) och anläggningens höjd (0,60 meter). De avviker också från de omkringliggande odlingsrösen genom sin placering i landskapet på två markerade höjder. De centrala delarna av utredningsområdet består av ett reningsverk. De östra delarna täcks av en tämligen svärgenomtränglig blandskog. Inom detta område finns tämligen flata och väldränerade ytor på en höjd över 162 meter. Området under denna höjd utgörs av gammal sjöbotten (se fig. 2 samt bilaga 3)

Under senare år har få arkeologiska undersökningar berört platser med liknande belägenhet i Växjöområdet som det här behandlade utredningsområdet. Den närmaste parallellen är RAÄ 175 belägen på ett smalt näs mellan Södra Bergundasjön och Växjösjön cirka 500 meter sydost om utredningsområdet. Under förhistorisk tid var platsen sannolikt strandbunden. Boplatzen förundersöktes 2002 och resultaten tyder på att platsen varit bebodd under såväl äldre som yngre stenålder, enstaka dateringar indikerar även aktiviteter under järnålder. (Pettersson & Von der Luft 2003). I Teleborgsområdet söder om det nu aktuella området har flera boplatzundersökningar genomförts de senaste åren. Undersökningarna i kvarteret

Universitetet (Högrell & Skoglund 1995) och kvarteret Seglaren (Åstrand 2003) har resulterat i fynd från vitt skilda förhistoriska perioder.

Metod

Under utredningen grävdes utredningsschakt med grävmaskin. Dessa schakt drogs framförallt i de väl-dränerade områden som legat över Växjösjöns tidigare strandlinje.

Några schakt drogs också i den direkta övergången mellan land och vatten. Vidare drogs ett sökschakt inom RAÄ 273 i exploateringsområdes östra del. Inmätningarna utfördes av mättekniker från Växjö kommun. Då området är tämligt tätt beskogat beslöts det att endast mäta schakt och anläggningar av antikvariskt intresse med totalstation. Övriga schakt har ritats in på karta för hand. Utredningen försvårades av tämligen sträng kyla

Resultat

Den mindre förundersökning som utfördes av en del av röjningsröseområdet RAÄ 273 resulterade i att detta område inte kan sägas ha något antikvariskt intresse då det berörda området utgörs av blockrik och sumpig mark. Den av del av RAÄ 273 som ligger inom planområdet saknar helt röjningsrösen.

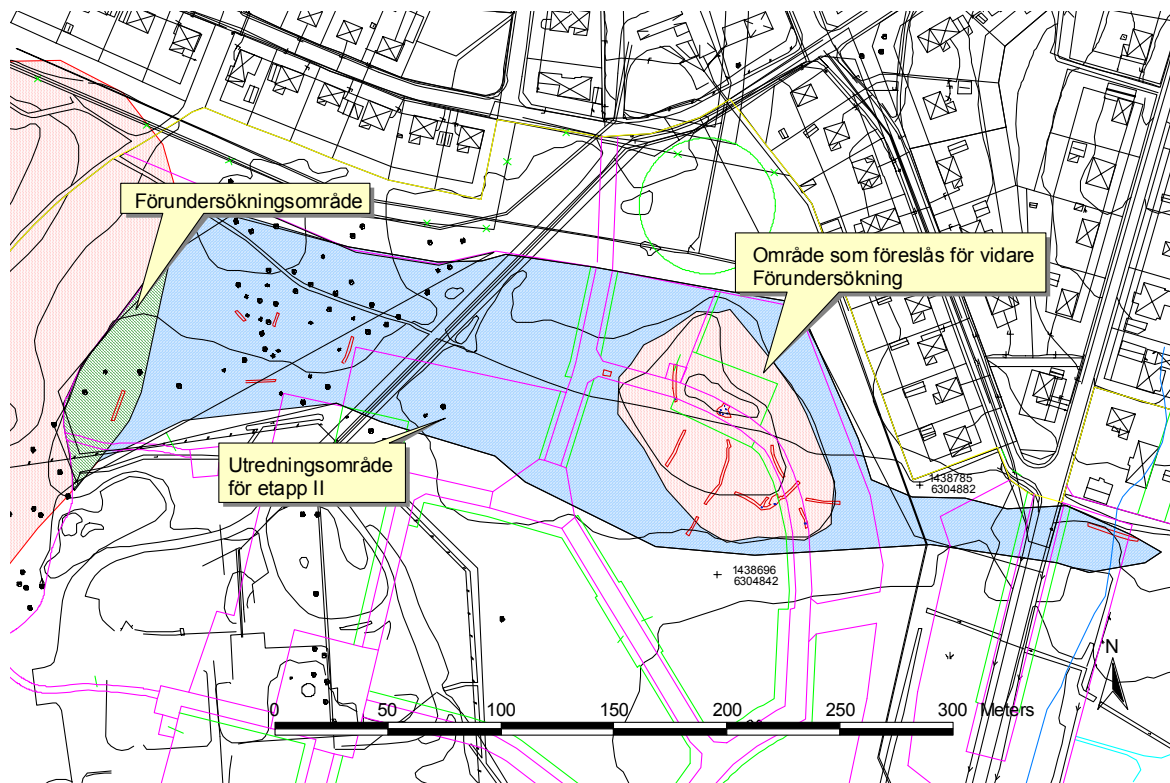

Fig. 2 Etapp II utredningsområdet och förundersökningsområdet, samt nytt fornlämningsområde

Vid utredningen drogs totalt 19 utredningsschakt. Den sammanlagda längden av dessa var 222 meter. Huvuddelen av utredningsschakten upptogs inom det område som i etapp I utredningen definierades som Område 1 (figur 2 samt bilaga 3). Under utredningen framkom fornlämningar endast inom en begränsad yta inom detta område. Det område som innehåller fornlämningar är ett ca 6600 m² stort område (se figur 2) som avgränsas genom en svag förhöjning. Schaktens belägenhet inom detta område framgår av figurerna 2, 3 och 4. Anläggningarnas belägenhet framgår av figurerna 4 och 5. En kortfattad beskrivning av schakten ges i bilaga 1. Anläggningstyperna framgår av bilaga 2.

Området inom vilket fornlämningar påträffades utgörs av en tallskogsbeväxt kulle som svagt höjer sig i terrängen. Kullen är ca 150 x 150 meter stor och omgiven av betydligt våtare marker. Markmiljön utgörs till största delen av grusig sand. Med tanke på att den omgivande miljön är tämligen stenbemängd, så är marken på kullen ganska befriad från block och sten. Vid kullens högsta punkt finns dock mindre partier av bergsimpediment. Totalt drogs tio utredningsschakt i syfte att konstatera om området rymde några under mark dolda fornlämningar

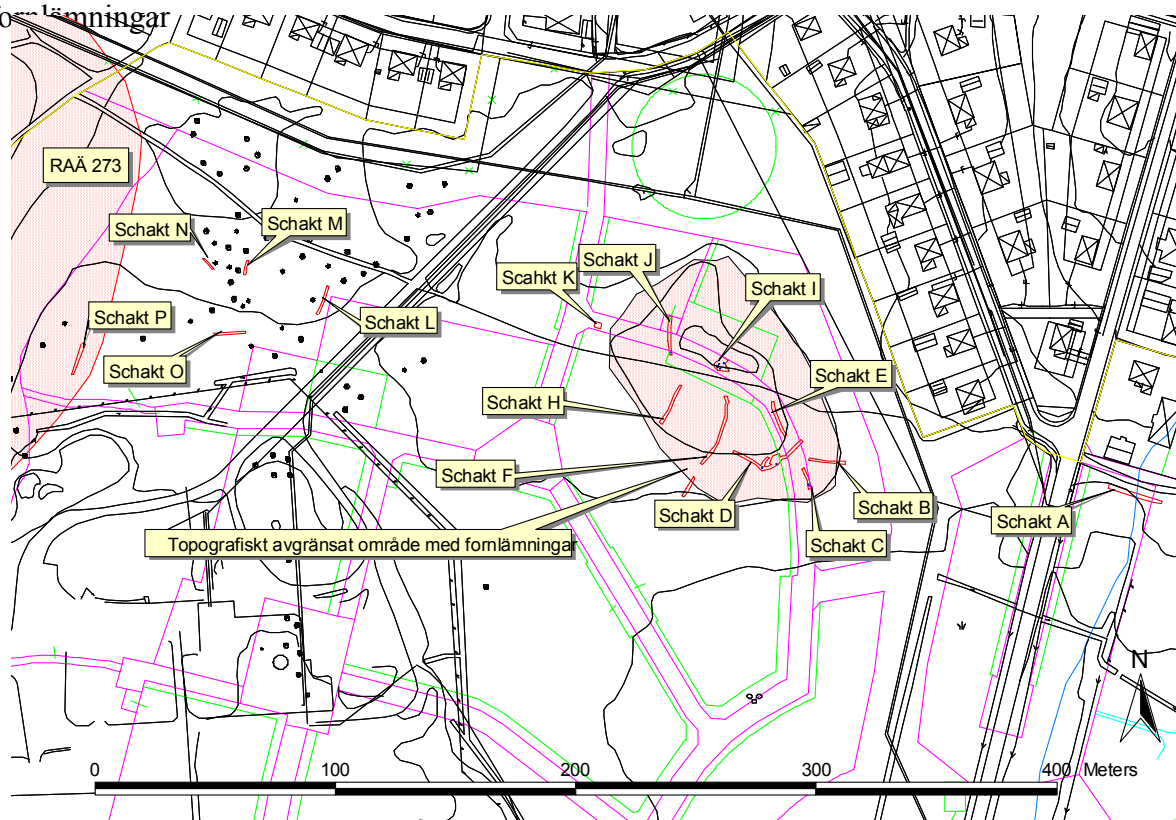

Fig. 3 Utredningsschakt inom utredningsområdet

På områdets absoluta krönläge, precis invid ett bergsimpediment, påträffades ett sannolikt förhistoriskt hus (se fig. 4). Den framtagna delen av huset består av två par av takbärande stolphåll. Strax norr om stolphållsparen påträffades ytterligare ett stolphåll och direkt väster om paren ytterligare en anläggning av osäker art. Mellan stolphållsparen påträffades skörbränd sten, vilket kan indikera att platsen inte i någon större utsträckning störts av senare mänskliga aktiviteter. Två av stolphållen snittades för att säkerställa deras anläggningsstatus.

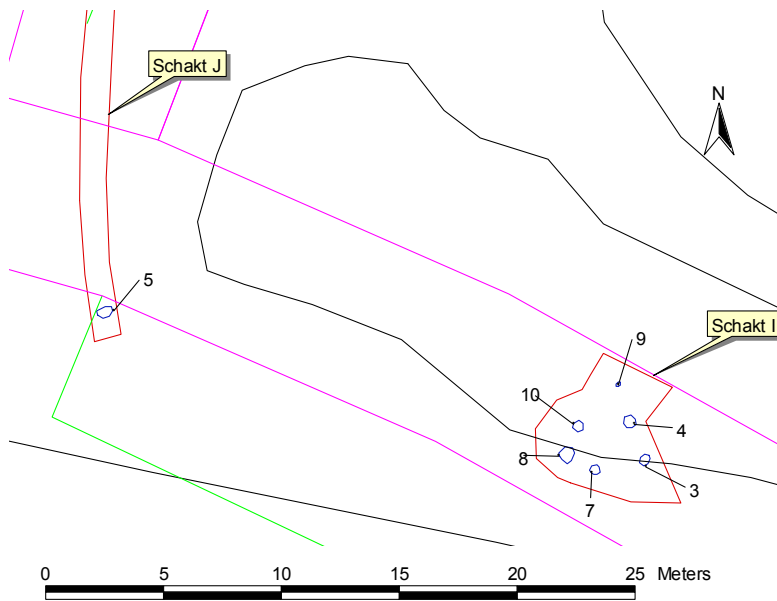

Fig. 4 Anläggningar och schakt i krönläge. A 3 ,4 ,5 ,7, 9 och 10 är stolphål

I södra delen av kullen påträffades tre otydliga härdar på ytor som bedömdes ligga nära Växjösjöns ursprungliga vattennivå (se fig. 5). Två av härdarna snittades för närmare granskning. I området påträffades också ett bergartsavslag. Det kunde också konstateras att mängden träkol i alven var tämligen stor inom detta område. Hur dessa otydliga indikationer egentligen skall tolkas är för närvarande oklart. Möjligen har specifika aktiviteter som relaterar till huslämningen utförts inom området. Det är också möjligt att platsen rymmer boplatzlämningar som relaterar till själva stranden

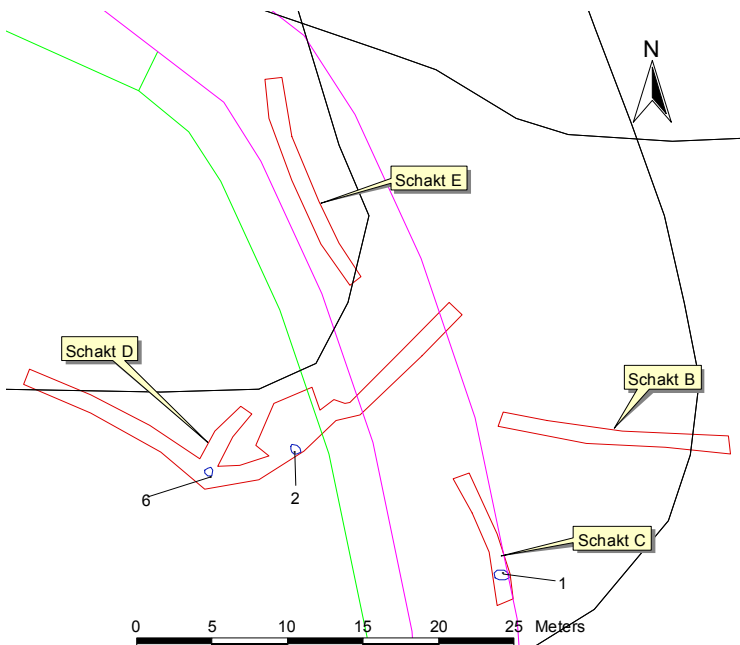

Fig. 5 Härdar inom utredningsschakt

Tolkning och rekommendationer

Utredningens resultat visar att under mark dolda fornlämningar förekommer inom området. På en markerad förhöjning påträffades fyra tämligen kraftiga stolphål. Dessa stolphål var symmetriskt placerade och stammar sannolikt från ett förhistoriskt hus. Även andra, mer diffusa, lämningar påträffades på förhöjningen. Sannolikt rymmer platsen boplatslämningar från förhistorisk tid. Då platsen synes vara tämligen oförstörd av senare tiders markanvändning är det Smålands museums mening att platsen har en hög vetenskaplig potential varför en arkeologisk förundersökning förordas om området skall exploateras. Detta nyupptäckta fornlämningsområde visas i fig 6.

Inom det område som förundersökts påträffades inga förhistoriska lämningar varför några fortsatta antikvariska insatser ej förordas inom detta område. Detta område visas i bilaga 4.

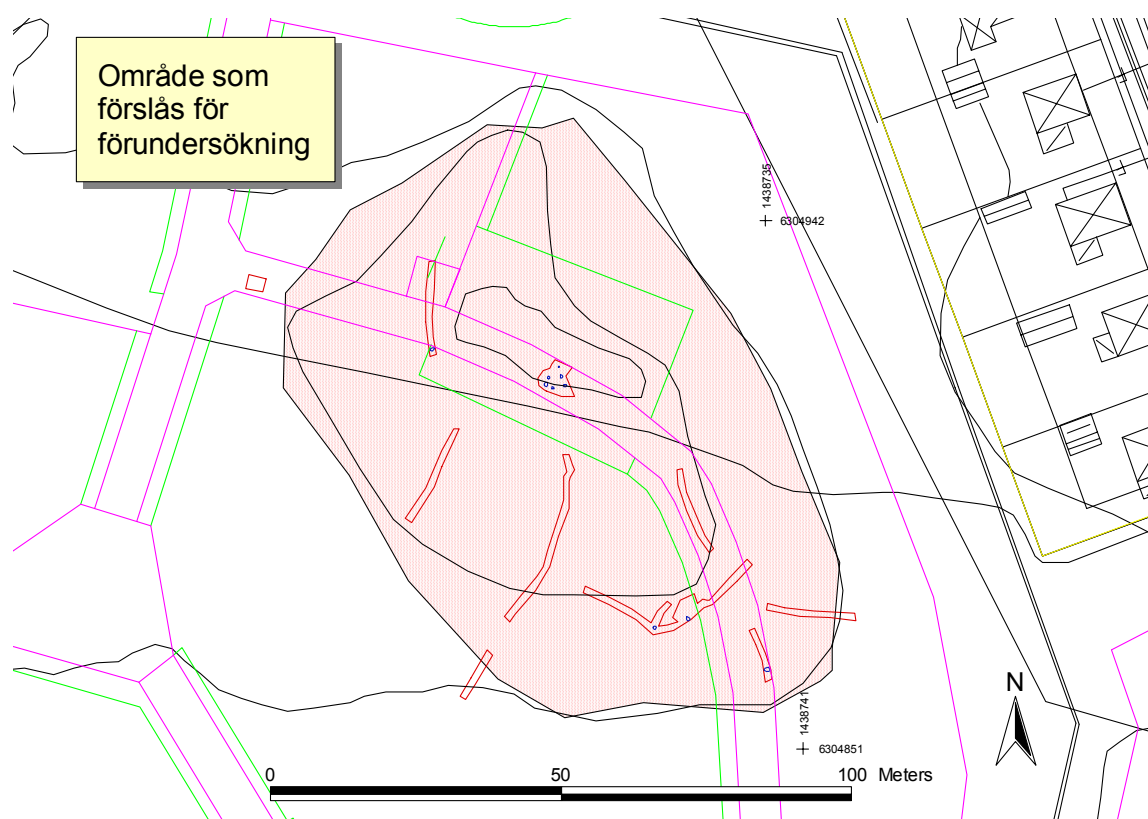

fig. 6 Nyupptäckt område med fornlämningar

Sammanfattning

Smålands museum har efter beställning utfört en utredning etapp II av det blivande kvarteret Biskopshagen. Området är beläget söder om Växjö stad och väster om Växjösjön (fig. 1). Utredningen har föranletts av att en detaljplan för området är under utarbetande. Föreliggande utredning har ej föregåtts av länsstyrelsebeslut. En mindre del av detaljplaneområdet berör RAÄ 273. För denna del av området finns ett Länsstyrelsebeslut om arkeologisk förundersökning (dnr 431-10034-03).

Utredningens resultat visar att under mark dolda fornlämningar förekommer inom området. På en markerad förhöjning påträffades fyra tämligen kraftiga stolphål. Dessa stolphål var symmetriskt placerade och stammar sannolikt från ett förhistoriskt hus. Även andra, mer diffusa, lämningar påträffades på förhöjningen. Sannolikt rymmer platsen boplatsslämningar från förhistorisk tid. Då platsen synes vara tämligen oförstörd av senare tiders markanvändning är det Smålands museums mening att platsen har en hög vetenskaplig potential varför en arkeologisk förundersökning förordas om området skall exploateras.

Inom det område som förundersökts påträffades inga förhistoriska lämningar varför några fortsatta antikvariska insatser ej förordas inom detta område.

Referenser

Digerfeldt, G. 1988. Reconstruction and Regional Correlations of Holocene Lake-level Fluctuations in Lake Bysjön, South Sweden. *Boreas*, Vol 17

Forsberg, J. 1975. *Linnéparken*. Växjö

Högrell, L. & Skoglund, P. 1995. Arkeologisk undersökning. Kvarteret Universitetet. Växjö

Martén, E & Persson, C. Arkeologisk Utredning, Etapp I. .Kv Biskopshagen. Växjö socken och kommun. *Smålands Museum rapport 2003:55*.

Pettersson, S. & Von der Luft, M. 2003. Arkeologisk förundersökning. Vallen. RAÄ 175. Växjö 12:4. Växjö kommun. Kronobergs län. *Smålands Museum rapport 2003:33*.

Åstrand, J. 2001. Arkeologisk förundersökning. Kv Seglaren. Teleborg. Växjö stad och kommun. Kronobergs län. *Smålands Museum rapport 2001:7*.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diariernr:	431-10034-03
Växjö kommuns projektnr:	823 27
Smålands museums diariernr:	110-550/03
Uppdragsgivare:	Växjö kommun
Ansvarig institution:	Smålands museum
Län:	Kronoberg
Kommun:	Växjö
Socken:	Växjö
Topografiska kartan	5E SO
Ekonomiska kartan:	5E 0h
Koordinater:	X 6307400 Y 1438500
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp II och förundersökning
Personal:	Carl Persson och Ola Kadefors
Fältarbete utfört:	20031215-20031222

Dokumentation kring ärendet förvaras i Smålands museums kulturmiljöavdelnings arkiv.

Bilaga 1, Schakt beskrivning

Schakt A.

25 x 2 m. Löper i O-V riktning i utkant av skogs parti utmed äldre strand linje. 0,2 m matjord över en rödflammig sandig silt med spridda stenlyft. Lite sten i schaktet, 0,1-0,4 m stora.

Schakt B

15 x 1 m. Löper i O-V riktning i svag sydsluttning i tallskog. 0,2 m matjord över en grusig brungul sand. I sanden fanns spridda kolbitar. Lite sten i schaktet. Centralt i schaktet gjordes ett fynd av ett bergarts avslag.

Schakt C

10 x 1 m. Svag slänt i tallskog. Schakt i N-S riktning. 0,1-0,2 m matjord över en grusig brungul sand. I sanden spridda kolbitar. Få stenar i schaktet. En diffus härd med kol och skörbränd sten i SÖ delen.

Schaktet D

32 x 1 m. Svag slänt i tallskog. Schaktet löper först i NO-SV riktning för att sedan vika mot V-NV. 0,1-0,2 m matjord över en grusig brungrå sand. Sparsamt med block och sten i schaktet. I den centrala delen utökades schaktet något då två diffusa härdar påträffades.

Schakt E

15 x 1 m. Svag slänt i tallskog. Löper i N-S riktning. 0,1-0,2 m matjord över en grusig brun grå sand. Få stenar i schaktet.

Schakt F

32 x 1 m. Från mindre förhöjning i tallskog mot svag slänt. Schaktet löper i N-S riktning med vridning åt V i slänt. I norra delen av schaktet påträffades en del tegel i matjorden. I N delen är matjorden 0,3-0,2 m tjock. I södra delen 0,1-0,2 m tjock. Alven består av grusig grågul sand. Ett fåtal större jordfasta stenar (0,4-0,6 m stora), i övrigt stenfritt.

Schakt G

9 x 1 m. Svag slänt i tallskog. Schaktet löper i NV-SV riktning i slänt mot våtare parti. Schaktet tämligen sumpigt. Matjord 0,2-0,3 m tjock över en rödflammig silt.

Schakt H

18 x 1 m. Svag sluttning i tallskog. Löper i N-S riktning. Matjord 0,1-0,2 m tjock över en ljust brungul sand. Sparsamt med sten i schaktet. Schaktet löper ned mot våtare parti i SO.

Schakt I

7 x 1 m. Uppe på toppen av svag förhöjning i tallskog invid bergsimpediment. Tunn matjord mellan 0,1-0,2 m över en grusig brun sand, vilket troligen är en rest av kultur lager. Alven en svagare gulbrun grusig sand. I schaktet påträffades 4 takbärande stolphål. Totalt påträffades 6 anläggningar av förhistorisk karaktär.

Schakt J

16 x 1 m. Löper i N-S riktning uppe på själva förhöjningen.. 0,1-0,2 m tjock matjord över en grusig brungul sand. I norra delen skär schaktet en stensträng. I den S änden påträffades ett tydligt stolphål.

Schakt K

3 x 1 m. I rak Ö-V riktning på SV sidan om plåtå. Schaktet drogs genom en förhöjning i terrängen. Förhöjningen visade sig vara en sentida störning av okänt slag, med omrörda massor med betong och tegel.

Schakt L

12 x 1 m. Schaktet drog i storblockig tallskogs terräng av våt och sumpig karaktär. Mycket svårt att komma ner med skopa p.g.a. större sten överallt i marken. Matjord uppskattningsvis 0,1-0,2 m tjock över en undergrund av rödflammig silt.

Schakt M

6 x 1 m. Schaktet drogs i storblockig terräng. På det ställe där schaktet drogs var marken en smula slät. Matjord 0,2 m tjock över en grusig gråbrun sand.

Schakt N

6 x 1 m. Schaktet drogs i storblockig terräng. Mark såg slät ut men visade sig vara mycket stenig. Matjord ca 0,2 m djup. Undergrund aldrig bedömd då det ej var möjligt att få upp någon med skopan p.g.a. sten.

Schakt O

10 x 1 m. Schaktet löper i O-V riktning. Svag förhöjning i glänta i närheten av mosse. Storblockig terräng. Mycket mörk matjord 0,1-0,2 m djup över en grå podsoll liknande sand och fläckar av röd siltig sand..

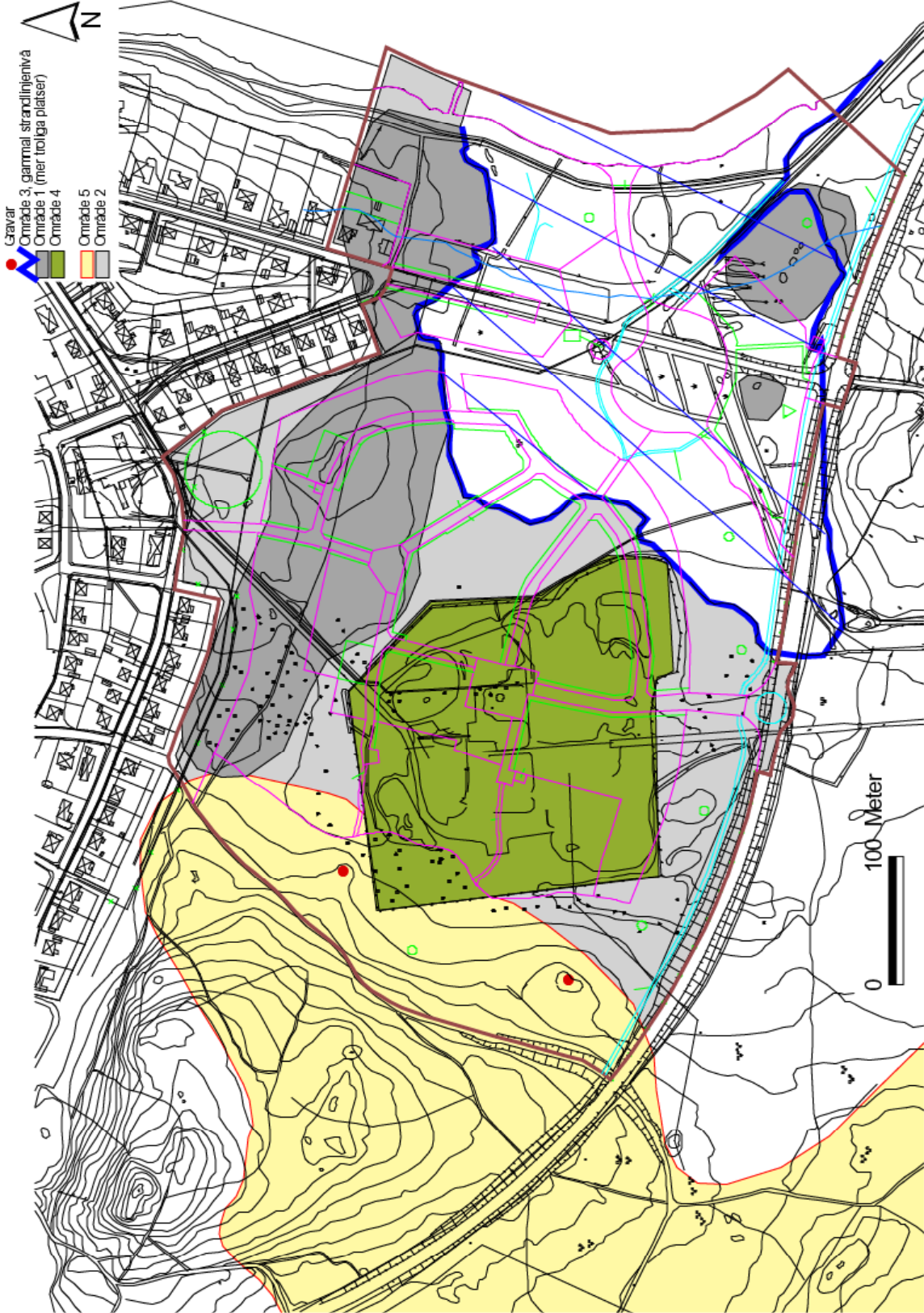
Schakt P

6 x 1 m. Schaktet dragit inne på fornlämning RAÄ 273. Schaktet drog under förhöjning i terrängen och ca 40 m från registrerat gravröse. Schaktet karakteriseras av mycket blockig och sumpig mark. Matjorden 0,2 m djup över en undergrund av röd silt. Terrängen nedan förhöjningen på vilken gravröset ligger är mycket våt och storblockig.

Bilaga 2, Anläggnings lista

Anl. 1	Härd
Anl. 2	Härd
Anl. 3	Stolphål
Anl. 4	Stolphål
Anl. 5	Stolphål
Anl. 6	Härd
Anl. 7	Stolphål
Anl. 8	Övrig Anläggning
Anl. 9	Stolphål
Anl. 10	Stolphål

Bilaga 3, Plan över de delområden som redovisats i etapp I rapporten

Bilaga 4, Plan över förundersökningsområdet

